

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2023. № 9.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.9.25>

УДК 330.34:330.35

О. Ю. Бобровська,

д. держ. упр., професор, професор кафедри економіки та соціально-трудо­вих відносин, Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2174-9040>

Д. П. Мержев,

аспірант кафедри економіки та соціально-трудо­вих відносин, Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1914-6110>

ЕКОНОМІЧНІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ І ЇХ ТРАНСФОРМАЦІЯ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

O. Bobrovska,

Doctor for Public Administration, Professor, Professor of the Department of Economics and Social and Labor Vidnosin, University of Customs and Finance

D. Merzhev,

PhD student of the Department of Economics and Social and Labor Vidnosin, University of Customs and Finance

ECONOMIC FUNCTIONS OF THE STATE AND THEIR TRANSFORMATION IN THE POST-WAR PERIOD

Висвітлено результати наукового дослідження видів, змісту і організаційних засад виконання економічних функцій держави відповідно до завдань Національної економічної стратегії на період до 2030 р. Основний аспект дослідження зроблений на видах, кількості і цілеспрямованості завдань економічних функцій, розподілу їх між структурними підрозділами органів виконавчої влади, їх впливу на стан економіки і участі виконавців у досягненні економічних результатів діяльності країни. Здійснена спроба узагальнення, систематизації та оцінювання результатів реалізації економічних функцій показала, що зміст, діапазон і сфери їх застосування суттєво розширились і активізують необхідність розширення аналітико-дослідницького простору і сучасних інформаційно-комунікативних методів, цифровізації процесів їх розробки та реалізації. Для здійснення заходів Національної економічної стратегії запропоновано розширити економічні функції, які залежно від напрямів управління розвитком країни можуть виконуватись як відокремлено, так і разом із традиційно виконуваними функціями, що реалізуються для задоволення потреб суспільства без порушення шляхів оптимізації структурних, технологічних та інституційних засобів, набуття економічно вищого рівня соціальності, а також за іншими ознаками.

The results of a scientific study of the types, content and organizational principles of the performance of the economic functions of the state in accordance with the tasks of the National Economic Strategy for the period until 2030 are highlighted. The basis for the study of the system of organization of the performance of the economic functions of the state was the study of scientific works and expert-analytical studies of the state of the Ukrainian economy, familiarization with the composition and content of normative-legislative and organizational documents regarding the performance of economic functions of the state by the central executive body, the Ministry of Economic Development of Ukraine, its structural divisions and the economic development departments of regional state administrations reporting to it. The main aspect of the research is done on the types, number and purposefulness of the tasks of economic functions, their distribution among the structural divisions of the executive authorities, their impact on the state of the economy and the

participation of executors in achieving the economic results of the country's activities. The attempt to generalize, systematize and evaluate the results of the implementation of economic functions showed that the content, range and scope of their application have significantly expanded and intensify the need to expand the analytical and research space and modern informational and communication methods, digitalization of the processes of their development and implementation. This requires rethinking the country's economic policy and economic strategy, expanding the target orientation and content of economic functions, creating adaptation mechanisms to changes in the global economic space. In order to implement the measures of the National Economic Strategy for the period until 2030, it is proposed to expand economic functions by distinguishing, in addition to the existing ones: informational-analytical, predictive, reproducible-restorative, innovative-reformative, organizational-communicative, managerial-regulatory and distributional functions. Depending on the direction of the country's development management, the functions can be performed both separately and together with traditionally performed functions that are implemented to meet the needs of society without violating the ways of optimizing structural, technological and institutional means, acquiring an economically higher level of sociality, as well as on other grounds. Scientific substantiation of the content and expansion of economic functions in the implementation of the State Economic Development Strategy by directions, spheres and objects of reform will deepen and strengthen the conditions of development and actualize the processes of creative trends of positive economic shifts in the country's economy in the post-war period.

Ключові слова: *функція, стратегія, економічний розвиток, економічні функції держави, органи управління, види функцій, зміст діяльності, організація виконання.*

Keywords: *function, strategy, economic development, economic functions of the state, management bodies, types of functions, content of activities, organization of implementation.*

Постановка проблеми. Руїнування економічного середовища України, її суб'єктів господарювання та інфраструктури внаслідок воєнних дій суттєво загострили й ускладнили вирішення питань щодо підвищення ефективності державного управління процесами економічної стабілізації та економічного зростання, погіршили умови управління процесами забезпечення якості суспільного життя. Ускладнились процеси розширення і поглиблення економічної взаємодії та співпраці в міжнародному вимірі і визначення їх перспективних трендів для побудови процесів реалізації в умовах економічної глобалізації.

Реалізація розроблених у довоєнний період концепцій економічного розвитку, стратегій, програм і планів діяльності країни на середньо- і довгостроковий періоди призупинилась. Вони потребують до перегляду і внесення відповідних змін у зміст, методи і способи їх реалізації. Такі зміни можуть бути позитивно підтримані ефективним здійсненням процесів управління економікою завдяки інноваційному перегляду змісту економічних функцій держави. Функції являють собою відносно самостійні, цілеспрямовані складники державної управлінської діяльності, від складу і якості яких залежить створення умов для підвищення економічної міцності держави, формування і побудова динамічного плину процесів економічного розвитку.

Дії щодо реалізації функцій управління у воєнних і повоєнних умовах відрізняються відсутністю чітко окресленого і змістовного наповнення, узагальненості сформульованих завдань, а також недостатнім і несвоєчасним контролем процесів їх реалізації. Неспроможність чіткого управління різноманітністю та різноспрямованістю економічних функцій воєнного і повоєнного часу не сприяє науковому забезпеченню й обґрунтуванню механізму економічного управління з боку держави. Зазначене обумовлює доцільність подальшого дослідження змісту економічних функцій, організації їх здійснення та управління процесами їх реалізації з боку держави з метою підвищення їх дієвого впливу на стан і можливості зміцнення економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Змістовні дослідження

економічної діяльності та економічних функцій держави наведені в працях Дж. Стігліца, Р. Масгрейва, П. Самуельсона, В. Нордхауза, К. Макконнелла, С. Брю, Гж. Колодко [3] і в працях українських учених В. Давиденка, А. Гальчинського, В. Геєця, А. Гриценка, В. Кампа, В. Кравченка, В. Куйбіди, Ю. Куца, В. Мамонової, А. Мельник, Є. Самойленко, Н. Свиредюк, Я. Жаліла, Т. Шкляр та ін. [2; 4 – 8; 11]. Водночас незважаючи на цінність здійснених і впроваджених в практику наукових пропозицій, слід зазначити, що в умовах змін економічного типу системи господарювання, швидких трансформаційних змін в економіці України з масштабністю воєнною розрухою потрібні подальші дослідження економічних функцій державного управління, питань їх змін і можливостей в економічному відновленні і відтворенні країни з урахуванням особливостей економічної глобалізації.

Мета статті – узагальнення і систематизування видів, змісту та організаційних засад здійснення економічних функцій держави; визначення можливостей процесів реалізації функцій протистояти новим умовам і викликам сучасного стану України; надання пропозиції щодо інноваційного забезпечення процесів управління економічними функціями держави в умовах нестабільності і швидко змінюваного економічного середовища.

Виклад основного матеріалу. Основи становлення і розвитку економічної системи країни, принципи її організації, функціонування і механізми економічного управління закріплені в Конституції України [1]. Відповідно до Конституції будуються організаційно-правові основи побудови і державного регулювання економічної системи як сукупності її інститутів, форм організації, методів, технологій і механізмів. Держава як суб'єкт макроекономічного регулювання економіки: розробляє і вводить економічне законодавство; забезпечує економіку країни необхідною кількістю грошей шляхом здійснення грошової кредитної політики; формує правові засади функціонування економіки (визначає статус окремих форм власності, узаконює існування різних видів господарської діяльності, налагоджує відносини між виробниками і продавцями товарів і продукції, визначає економічні обов'язки підприємств перед

державою); усуває вади ринкового господарювання, обмежуючи монополізм; забезпечує захист конкуренції, контролює діяльність природних монополій та здійснює інші види діяльності для забезпечення макроекономічної рівноваги.

Як суб'єкт внутрішніх економічних відносин держава визначає функції і забезпечує економічну діяльність органів державного управління і регулювання з поєднанням самоврядування, забезпечує суспільну значущість процесів економічного і соціального розвитку, створює умови безпеки життя людей, суспільства і держави, забезпечує соціальний захист, охорону здоров'я, оборону країни, освіту, культуру, спорт, охорону навколишнього середовища та інші потреби суспільного розвитку і здійснює великий обсяг діяльності щодо управління економікою країни, визначаючи її зміст і цільову секторальну спрямованість.

Економічні функції держави присутні в будь-якій галузі суспільної діяльності, в будь-якій сфері і в окремих суб'єктах господарювання. Їх перелік, зміст і завдання тісно пов'язані з розвитком виробничих сил і потребами суспільства, його окремих колективів і жителів. Державний апарат, організуючи суспільне господарське життя, визначає економічні потреби населення, що стимулює появу відтворювальних процесів виробництва, продукції, товарів і послуг, економічних процесів і економічних функцій. При цьому останні розглядаються як самостійні елементи формування і розвитку економічних систем.

Розвиток діяльності держави в напрямі управління економічними системами обумовлюється розвитком країни загалом: покращенням життя людей на рівні інноваційності наявних економічних процесів, їх технологічної спрямованості, інформаційно-комп'ютерному і соціально-економічному перетворенню, підвищує інституційну спроможність органів влади, забезпечує економічну безпеку і розвиток суспільних благ для макроекономічного зростання і макроекономічної стабільності держави. Більшість цих характеристик перебуває під постійним впливом процесів економічного розвитку і слугує важелями для застосування і реалізації економічних функцій. Головні чинники управління

сфокусовані на діяльності держави і контролю за змістом і результатами реалізації економічних функцій.

На кожному рівні управління державою економічні функції реалізуються через систему уповноважених державою органів у певних правових формах з використанням різноманітних галузевих складових елементів і їх багатокритеріальної оцінки.

Особливістю економічних функцій держави є те, що держава, реалізуючи їх, впливає на всі інші функції і створює підґрунтя й умови формування та реалізації існуючих інтересів суспільства.

Теоретичні основи виокремлення видів і змісту економічних функцій досліджувались ученими за сферами, напрямками і змістом, способами застосування, критеріями здійснення, суб'єктами, об'єктами і засобами регулювання. Надані пропозиції і стосовно поділу функцій на внутрішні і зовнішні, за спектрами державних інструментів управління і регулювання процесами, за методами прямого і непрямого впливу.

П. Самуельсон і В. Нордхауз призначення основних функцій держави в ринковій економіці визначали як спосіб забезпечення ефективності системи господарювання, справедливості розподілу доходу та сприяння макроекономічному зростанню й стабільності [10, с. 209].

К. Макконнелл і С. Брю основними напрямками економічної діяльності уряду вважали: забезпечення правової бази і суспільної атмосфери, які сприяють ефективності функціонування ринкової моделі; захист конкурентного середовища, перерозподіл доходів і багатства; коригування розподілу ресурсів для зміни структури національного продукту; стабілізації економіки та стимулювання її зростання [3, с. 94]. До однієї з найважливіших економічних функцій держави вони віднесли функцію економічної стабілізації, яка «полягає в тому, щоб стабілізувати економіку, тобто допомагати економіці забезпечувати повну зайнятість ресурсів і стабільний рівень цін» [13].

Дж. Б'юкенен виділяв дві головні функції держави – захисну і продуктивну, або виробничу, завдяки яким держава може сприяти спільній діяльності всіх

суб'єктів суспільних відносин і підвищувати рівень економічного добробуту країни двома шляхами: забезпечувати захист життя людей, їх свободи і власності, якщо їх власність набута законним шляхом, без застосування сили, шахрайства або крадіжки; забезпечувати певні суспільні блага, які мають специфічні властивості, що не дають змоги отримати їх за допомогою ринкових механізмів. При цьому невиконання економічних складників цих функцій може призвести до серйозних і глибоких суспільних зрушень [13].

Гж. Колотко визначив, що держава повинна забезпечувати збалансований довгостроковий економічний розвиток, в основі якого виділив три складники: 1) зростання, збалансоване в економічному плані, що стосується ринків товарів і капіталу, інвестицій, фінансів і робочої сили; 2) зростання, збалансоване в соціальному плані (справедливому, суспільно прийнятому розподілі доходів і відповідної участі основних груп населення в суспільних послугах); 3) зростання, збалансоване в плані екології, що ґрунтується на збереженні відповідних співвідношень між господарською діяльністю людини і природою [10, с. 209].

Досліджуючи зміст основних економічних функцій держави, А. А. Гриценко зазначив, що їх монопольним виразником, представником і захисником економічних інтересів суспільства є держава, яка забезпечує задоволення економічних потреб суспільства як цілого. На рівні держави він виокремив три головні напрями трансформації основних економічних функцій держави: послаблення монопольного складника функції держави в представленні суспільних економічних інтересів і зростання значення в цьому процесі державно-публічно-громадських інститутів; підвищення рівня соціалізації та гуманізації економічних потреб і способів їх задоволення; інтернаціоналізацію механізмів захисту економічних інтересів держав [4; 11].

Види і зміст економічних функцій сучасної держави і їх сутність як сукупності подібних між собою видів (різновидів) економічної діяльності держави, спрямованих на формування ринкових відносин у країні, досліджував О. М. Лощихін. Він виділив такі напрями державної діяльності: створення умов для розвитку ринкових відносин, удосконалення ринкової інфраструктури;

визначення місця держави в сучасних господарських системах; правове забезпечення функціонування змішаної економіки; проведення політики макроекономічної стабілізації; організація виробництва суспільних товарів і послуг; раціональний перерозподіл ресурсів і доходів на регіональному рівні; забезпечення функціонування соціальної сфери, механізму соціального захисту населення; охорона навколишнього середовища; реалізація національних інтересів у світовій економіці [9, с. 13; 12, с. 67–78].

О. Чечель досліджував зміст економічної політики держави в напрямках створення інфраструктури і середовища економічної діяльності; формування інституційної структури, що забезпечує основні норми і правила економічної діяльності; створення сприятливого соціального середовища розробки і реалізації економічної політики; створення власної економічної діяльності, встановлення державного замовлення і здійснення державних закупівель. Учений зробив наголос на таких основних функціях: забезпечення правопорядку в країні загалом, без чого неможливе ефективне функціонування будь-якої сфери суспільного життя, у тому числі й економічної; гарантія дотримання правопорядку всіма членами суспільства, у тому числі і учасниками ринку, загальноприйнятих «правил гри»; створення і підтримка інфраструктури, на основі якої повинна ефективно функціонувати економіка країни; створення і підтримка соціального фону, що сприяє нормальному функціонуванню економіки [13].

І. Дубинський, досліджуючи і аналізуючи функції держави, надав таке їх визначення: «функції держави – це основні напрями її діяльності, що залежать від об'єктивних потреб спільних відносин людей у вирішенні загальних справ, змістовне наповнення яких скероване історичним напрямом суспільства». Він поліляв їх на загальні (політичні, економічні, соціальні, правові та ін.) і групові (функції, спрямовані на захист інтересів певних груп суспільства). Були наведені і докази, що всі функції держави залежать від трансформацій політичних, економічних, соціальних і правових факторів [14].

О. Трофимчук наголосив на необхідності переосмислення сутності й уточнення ролі функцій держави і функцій державного регулювання економіки в

розрізі основних теоретичних та практичних проблем сучасної економічної науки; розкрив сутність державного регулювання економіки в контексті економічних функцій держави як носія інтересів суспільства загалом; відмітив тісний взаємозв'язок підфункцій економічного регулювання з економічними функціями держави як носія загальних потреб суспільства і тісного зв'язку між ними, необхідності їх узгодження, а не протистояння [10].

Висновки і пропозиції науковців підтверджують, що в діяльності суспільства і у функціях щодо її реалізації економічні функції відіграють визначальну роль. Вони пронизують усі функції держави, а коло завдань стосовно їх здійснення формується і реалізується відповідно до економічної політики держави. Відповідальність за її виконання в Україні державна влада зосередила в одному із центральних органів виконавчої влади – Міністерстві економіки України. Його діяльність спрямовується на формування та реалізацію державної політики економічного, соціального розвитку і торгівлі, державної цінової політики, державної політики у сфері технічного регулювання, стандартизації, метрології і метрологічної діяльності, управління об'єктами державної власності, реалізації майна або прав на нього; формування і реалізацію державної інвестиційної та інноваційної політики в реальному секторі економіки, зовнішньоекономічної політики, політики у сфері розвитку підприємництва, державно-приватного партнерства; політики у сфері промислової безпеки та інших питань, пов'язаних з економічним розвитком держави. Міністерство наділене повноваженнями забезпечувати формування та реалізацію більш ніж двадцяти державних політик, які відображають соціально-економічні, технологічні та інші завдання розвитку країни і засоби досягнення їх економічних результатів [15].

Зміст покладених завдань на Міністерство економіки України вражає своєю кількістю, широтою та різноспрямованістю. Має місце і ціла низка завдань, які безпосередньо не пов'язані з формуванням, організацією та управлінням економічним розвитком держави. Вони більше стосуються правових, політичних, організаційних та інших питань підтримки і розвитку

державного устрою країни.

У Положенні про Міністерство економіки України [15] принципи побудови його структурної організації, формування структурного і професійного складу, компетенції і спеціалізації працівників чітко не простежуються. Слід зазначити, що з 1999 р. до 2021 р. назва міністерства декілька разів змінювалася, що пов'язано із серйозними змінами у складі і змісті цілей, завдань, функцій, організаційно-управлінській структурі й механізмі управління, змінюються повноваження і з'являються нові правила діяльності, багато питань перестають бути актуальними і потребують заміни, прозора не висвітлюється і їх зміна не обґрунтовується. Це призводить до нових витрат часу працівників на адаптацію до змін [18, с. 31], негативно впливає на продуктивності праці, викликає трудове напруження працівників, знижується якість результатів виконуваних нових завдань. На кінець 2021 р. у структурі Мінекономіки функціонували 7 секторів організаційно-аналітичного забезпечення діяльності заступників міністра, 4 директорати, 14 департаментів, 5 самостійних управлінь, 4 самостійні підрозділи, 1 служба, 9 самостійних секторів. У серпні 2023 р. структура міністерства включала 9 секторів організаційно-аналітичного забезпечення діяльності заступників міністра, 4 директорати, 14 департаментів, 3 самостійних управління, 2 самостійних підрозділи та патронатну службу міністра. Дотичними до розробки і виконання планів робіт міністерства є Центр економічного відновлення, Центр економічного супроводу реформ, суспільні організації їх виконання та інші.

Організація державної політики економічного і соціального розвитку в областях України покладена на відповідні структурні підрозділи виконавчих органів влади в обласних державних адміністраціях. Департаменти економічного розвитку створені у структурах органів виконавчої влади кожної області, підпорядковані й підконтрольні з питань реалізації національної політики економічного розвитку Міністерству економіки України. Стратегічна поточна й операційна діяльність міністерства відбувається за відповідними планам. Так, у Стратегічному плані діяльності Міністерства розвитку

економіки, торгівлі та сільського господарства України на 2020 – 2024 рр. [16] і після перейменування міністерства у Стратегічному плані діяльності Міністерства економіки на 2022 – 2024 рр. була наголошена незмінна місія – забезпечення стійкого економічного зростання, створення робочих місць та підвищення стандартів і якості життя населення [20], визначено напрями діяльності щодо їх досягнення, відповідальність за досягнення яких покладено на міністерства (розвиток підприємництва, підтримка експорту, розвиток ринку праці, ефективні державні підприємства, продовольча безпека країни, правова охорона та захист інтелектуальної власності) [19].

На 1 жовтня 2020 р. у сфері управління 87 суб'єктів управління перебувало 3 348 суб'єктів господарювання державного сектору економіки, на які поширювались повноваження міністерства стосовно їх економічного розвитку. За той самий період 2021 р. 88 суб'єктів управління перебувало 3 323 суб'єктів господарювання державного сектору економіки [19]. Водночас заплановані заходи щодо виконання завдань державного управління, передбачених стратегічним планом у 2021 р., за даними самого міністерства були виконані на 64 %, пріоритетних дій Уряду – на 71 %, заходи державної програми у сфері державних закупівель – на 83 %, а заходи Державної програми стимулювання економіки – на 60 %. Аналогічна картина стосовно виконання заходів щодо розвитку експорту і підвищення ефективності виробництва на засадах сталого розвитку (виконання 37 %) [19].

Ознайомлення з положенням про департаменти економічного розвитку обласних державних адміністрацій Київської, Дніпропетровської, Львівської і Хмельницької областей показало певну типовість їх завдань, хоча їх функції сформульовані більш конкретно і цілеспрямовано на виконання державної економічної політики та її зв'язку з політикою економічного розвитку областей. Вони більше пов'язані зі змістом процесів управління розвитком, а саме: аналізують стан і тенденції соціально-економічного розвитку секторів та галузей економіки області, інвестиційної діяльності та міжрегіональних зв'язків, кон'юнктури зовнішніх ринків, стану підприємництва; розробляють і

спрямовують заходи з нарощення інвестиційних ресурсів, здійснюють аналіз діяльності процесів виробництва, беруть участь у розробці проєктів регіональних і міжрегіональних програм і готують пропозиції щодо визначення пріоритетних галузей економіки, виконують завдання, що стосуються питань формування і реалізації проєктів економічного розвитку і здійснюють інші економічно та соціально важливі заходи, зорієнтовані на задоволення потреб суспільства. Здійснюються заходи і щодо аналізу раціонального використання ресурсів областей. Водночас процес управління економічним розвитком у складі виконуваних завдань не простежується як цілісний і спрямований на забезпечення запланованих показників. Не застосовуються або взагалі відсутні критерії і показники оцінювання рівня економічного розвитку, заходи з мотивації їх підвищення і відповідальності за їх досягнення чи санкціонування при їх виконанні чи невиконанні.

Результати виконання окремих завдань стратегічних планів переважно не мають кінцевих показників, а нормативно-правові акти чи заходи, у тому числі організаційні, наголошуються без розкриття їх змісту і супроводу законодавчих актів у Верховній Раді України. Водночас у 2021 р. міністерство розробило 47 законопроєктів, 196 постанов, 238 розпоряджень КМУ і видало 2 199 наказів [19, с. 3].

Зазначене засвідчує, що скласти об'єктивне уявлення про фактичну ефективність реалізації Національної економічної стратегії України з боку Міністерства економіки майже неможливо, хоча робота економічного розвитку сьогодні надзвичайно складна. Очевидно тому і в річному звіті превалюють фрази «..здійснюється поступове відновлення окремих видів продукції згідно з попередніми періодами» (замість порівняння із запланованими показниками плану), «має місце зростання обсягів продукції» (якої саме не вказується), «активізується попит на певні види продукції» (якої саме? на скільки?). Але в плані роботи були сформульовані, хоч і узагальнено, показники для кожної цілі, наводились показники, яких передбачалось досягти. Наприклад, нарощення технологічного зростання реалізації інноваційної продукції машинобудування в

пріоритетних програмах уряду передбачалось на 3,3 %, а частка валової доданої вартості в переробній промисловості у структурі ВВП – на 11,8 %, за рахунок чого планувались конкретні кінцеві результати роботи промисловості і зростання ВВП на 6,3 %.

Головна мета стратегічного плану діяльності міністерства на 2022 – 2024 роки визначена як трансформація моделі економічного розвитку в напрямку високотехнологічної сталої економіки, сфокусованої на досягнення нової цілі і нового механізму державного управління, на зміни в структурі органів влади з передачею окремих повноважень від Міністерства економіки України до Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості.

Привертає до себе увагу велика кількість запланованих стратегічних завдань, хоча зміст більшості з них сформульовано описово й недостатньо конкретно: забезпечення умов..., забезпечення обізнаності..., організація взаємодії..., забезпечення сфери інтелектуальної власності кваліфікаційними фахівцями та інші. Підставами для виконання плану заходів є розпорядження Кабінету Міністрів України, накази, постанови та інші інструменти. І хоч ці підстави є вагомими й обов'язковими, серед них відсутні сформульовані самим міністерством економічні потреби суспільства, перелік нагальних економічних проблем, для вирішення яких були розроблені ці заходи і низки конкретних показників їх досягнення. Стає незрозумілим, чому такий важливий захід з ефективного врядування, як «Розбудова сучасної системи державного стратегічного планування розвитку економіки» [20, с. 42–43], який повинен відображати одне з головних призначень міністерства в управлінні економічним розвитком країни, спрямовується, наприклад, на підготовку кількості презентаційних та інформаційно-аналітичних матеріалів стосовно поточної економічної ситуації в країні (в кількості понад 100), підготовку кількості оцінок для оцінювання впливу реалізації актів на показники економічного й соціального розвитку (300 чи більше), сценарних орієнтирів економічного і соціального розвитку на відповідний рік та два роки, що йдуть за прогнозом (-3). Ці заходи не супроводжуються поясненнями стосовно того,

як саме укріплюється чи зростає економічна міцність країни під впливом удосконалення і розбудови системи державного управління. Виникає також питання необхідності більш чіткого і конкретного формулювання заходів щодо забезпечення якості планування процесів економічного розвитку, методів аналізу і прогнозування плину його процесів шляхом застосування новітніх чи визначення наявних можливостей. Визначення системи головних показників, необхідних для оцінювання досягнень економіки за напрямками, галузями, об'єктами діяльності в економічній літературі і практиці вже опановано, що мотивує їх використання.

Віддаючи належне великій кількості досліджень економічних функцій держави закордонними й українськими вченими, слід підкреслити, що їх достатньо глибокий і різнобічний розгляд не мають достатнього застосування. Науково-теоретичні й методологічні погляди на їх зміст, особливості і напрями, оцінки економічного розвитку суспільства враховуються фрагментарно і не пов'язуються з безпосередніми практичними процесами організації економічної розбудови країни. Недостатньо висвітлюються організаційні й управлінські умови побудови економічних процесів та їх реалізації в суспільних трансформаційних змінах і у формуванні позитивних впливів на цілеспрямованість економічних зрушень як суспільного життя. Креативність економічної діяльності органів влади в економічній системі країни не простежується. Прогалини виявляються в економічній системі країни і в Національній економічній стратегії на період до 2030 року [17]. Глибоке розуміння Урядом країни наявних проблем економічного розвитку свідчить кількість залучених до розробки цього документа фахівців, а саме були залучені понад 500 учасників, у тому числі представники понад 20 аналітичних центрів, 30 бізнес-асоціацій, 40 органів виконавчої влади, експертного середовища та громадянського суспільства. Зміст стратегії широко обговорювався на вебпорталі електронного урядування. Кожний напрям стратегії відображав його візію і стратегічні цілі, виклики та бар'єри і стратегічні курси їх подолання. Були визначені найнеобхідніші напрями руху

України європейським курсом і їх деталізація. Передбачені включення стратегічних цілей, напрямів їх розвитку і відповідність завдань державної економічної політики в усі стратегічні документи, у плани діяльності КМУ та в інші відповідні плани. Водночас недостатньо зрозуміло, які органи державної влади та її структурні підрозділи стають напряму дотичними і відповідальними за виконання завдань Національної економічної стратегії, і на які з них покладаються обов'язки з успішного завершення планів, які саме державні структури повинні очолити дії щодо реалізації планів.

На сучасному етапі внаслідок збройної агресії і великих втрат економіки України реалізація заходів Національної економічної стратегії на період до 2030 р. призупинилась. Війна стала потужним бар'єром для здійснення заходів економічного розвитку і подолання, ще довоєнних проблем. Виникає потреба в нових підходах до створення умов економічного зростання у зв'язку з необхідністю відновлення втраченого економічного потенціалу країни.

Функція в практичній діяльності повинна реалізовуватись шляхом конкретних дій, спрямованих на досягнення поставлених цілей. Структура економічної системи країни складається із низки сфер, напрямів діяльності, їх об'єктно-суб'єктної структури і спрямування їх діяльності на забезпечення результатів функціонування і розвитку країни. У сукупності процеси економічної діяльності формують, підтримують і розвивають економічну міцність і економічний потенціал країни. Втім, узагальнений огляд видів, змісту, способів і результатів реалізації економічних функцій держави показує, що ні їх змістовно-діяльнісне наповнення, ні способи організаційного здійснення достатньо не конкретизовані і напряму жорстко не пов'язані в послідовні провесно обумовлені ланцюги інформації, необхідної для розробки управлінського впливу. У наявних нормативно-законодавчих і організаційно-регулюючих документах з управління економікою наголошені в основному напрями чи заходи діяльності без переліку назв дій і їх призначення, без їх конкретної практичної значущості і очікуваних результатів впливу на підвищення чи підтримку економічного стану країни. Це не мотивує і не сприяє

визначенню й удосконаленню технології реалізації функцій та їх професійно-кваліфікаційному, інформаційно-комунікативному і комп'ютерно-цифровому удосконаленню. Не поглиблюється також уявлення про управління економікою як цілісної національної системи економічного розвитку країни.

У воєнний і повоєнний час зростання економічної нестабільності, невизначеності й непередбачуваності перед урядом країни постає необхідність кардинального перегляду і системної перебудови економічних відносин, застосування нових форм економічної взаємодії, підвищення якості організаційних механізмів управління економікою, а також підвищення економічної і соціальної відповідальності органів влади. Це потребує надання економічним функціям держави і процесам їх здійснення нового контенту, поглиблення, розширення і конкретизації напрямів діяльності, оновлення змісту, способів, методів, технологій і механізмів їх реалізації.

Висновки. Створення економічних умов для забезпечення країни необхідною кількістю грошей і формування організаційно-правових засад функціонування економіки, усунення ринкових вад, захисту конкуренції і контролю за використанням економічних ресурсів та інших напрямів економічної діяльності необхідно починати з перегляду видів економічних функцій з точки зору відповідності їх змісту і технологій їх здійснення сучасним, еволюційним і навіть революційним змінам у процесах суспільної діяльності постіндустріального поступу розвитку суспільства. Це мотивує додати до виконуваних функцій такі, які доповнять, інноватизують і забезпечать цілісність і системність процесів їх реалізації, гармонізують і збалансують діяльність відповідних органів влади, які формують і реалізують процеси функціонального економічного управління. У складі самостійних елементів функціонального змісту економічної діяльності органів виконавчої влади слід виділити: інформаційно-аналітичну, прогнозну, відтворювальну, відновлювальну, інноваційно-реформаторську, організаційно-комунікативну, управлінсько-регулятивну і розподільчу функції. Уточнення змісту цих допоміжних функцій, їх методологічно-правову, кадрову і ресурсну

забезпеченість і вмонтування у процес управління економікою забезпечить їх цілісність і системність, конкретизує показники рівня економічного розвитку, сформує склад аналітично обґрунтованих показників оцінювання економічного зростання за рахунок розроблення планів розвитку з використанням технологій Індустрії-4, розгляду їх конкретного змісту, завдань і технологій виконання.

Наслідки воєнних дій в Україні призвели до втрати реальних можливостей подальшої підтримки стабільного економічного розвитку. Це мотивує до пошуку шляхів виправлення наявної ситуації.

Важливим прикладним аспектом економічного зміцнення країни є підвищення ефективності економічного складника державного управління – економічних функцій держави, що потребує перегляду і переосмислення їх складу, видів, змісту і розширення сутнісного наповнення інноваційними технологічними засобами здійснення з подальшою модернізацією процесів їх реалізації як інтегральних стимулюючих чинників і методів відтворення та відновлення економіки в повоєнний період шляхом модернізації економічного управління країною.

Використання в складі економічних функцій держави (крім законодавчо визначених) низки запропонованих функцій створить умови для формування більш вагомого, далекосяжного впливу на процеси економічної стабілізації, підвищення економічної стійкості і розширення можливостей подальшого розвитку, в якому всі дії і процеси управління тісно пов'язані, взаємообумовлені і зорієнтовані на досягнення очікуваних результатів сучасними технологічними засобами.

Доповнення і розвиток економічних функцій держави, удосконалення процесів їх реалізації підвищить якість та інтенсивність забезпечення нарощення інноваційності й ефективності державного управління економікою, оскільки його процеси будуть формуватись як потужний сплав професійних знань різних наук, які теоретико-методологічно і практично формують реальні засади широкого використання і розповсюдження економіки знань.

Література

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Конституційні засади економічної системи України: монографія / В. А. Устименко, Р. А. Джабраїлов, В. М. Кампо [та ін.]. Донецьк: Юго-Восток, 2011. 258 с. URL: https://www.nas.gov.ua/text/pdfNews/Constitution_economics_book_IEPD_2011.pdf
3. Макконнелл К. Р., Брю С. Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ. 11-е изд. Киев: Хагар-Демос. 1993. 785 с.
4. Гриценко А. А. Основні економічні функції держави та їх трансформація в умовах глобалізації // Трансформація функцій держави в умовах глобалізації: збірник тез доповідей міжнародної дискусійної платформи 19 травня 2021 р. / НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». Київ, 2021. С. 8-10. URL: <http://ief.org.ua/docs/scc/19.pdf>
5. Гальчинський А. С. Єщенко П. С. Економічна теорія: підручник. Київ: Вища школа, 2007. 503 с.
6. Данилишин Б. Про тактику економічного розвитку. *Лівий берег*. 2016. 16 грудня. URL: http://blogs.lb.ua/bogdan_danylysyn/353627
7. Геєць В. М. Економіка України: ключові проблеми і перспективи. *Зовнішня політика і дипломатія: традиції, тренди, досвід*. 2016. Вип. 23. С. 164-176. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21RE F=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03= FILA=&2_S21STR=econprog_2016_1_3
8. Геєць В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку: монографія; Київ, 2009. 864 с. URL: http://ief.org.ua/docs/mg/Mon_Hegets_2009_W.pdf
9. Свиредюк Н. П. Щодо формування напрямів реалізації економічної функцій держави у сучасному суспільстві. *Право і суспільство*. 2012. № 5. С. 12-16. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2012/5_2012/02.pdf
10. Трофимчук О. А. Державне регулювання економіки: теоретичне

переосмислення в XXI столітті. *Економіка та держава*. 2020. № 6. С. 206-212. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4679&i=35>

11. Гриценко А. А. Модернізація дослідження трансформації економічних функцій держави в умовах глобалізації. *Економіка України*. 2021. № 7(716). С. 5-13. URL: http://economyukr.org.ua/docs/EU_21_07_005_uk.pdf

12. Лоцихін О. М. Економічна функція сучасної держави. Теоретико-правові аспекти: монографія. Київ: Логос, 2008. 227 с.

13. Чечель О. М. Зміст і функції економічної політики держави. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2009. № 2. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=28>

14. Дубинський І. Ю. Класифікаційні особливості функцій держави. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського*. 2019. № 4. Т. 30(69). С. 7-11. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/4_2019/4.pdf

15. Положення про Міністерство економіки України: постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 456. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-п#Text>

16. Стратегічний план діяльності Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України на 2020-2024 роки. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=8994a235-a0f3-4b25-a42c-45bc7ac034dd&title=StrategichniiPlanDiialnostiMinisterstvaRozvitkuEkonomiki-TorgivliTaSil'skogoGospodarstvaUkrainiNa2020-2024-Roki-aktualizovani>

17. Національна економічна стратегія на період до 2030 року: затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-п#n25>

18. Івашова Л. М., Бондаренко Л. І. Аналіз стану інституційної реформи державного управління й її наслідків за змістовно-функціональним та організаційним критеріями. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2023. № 1(36). С. 29-41. URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2023/1/5.pdf>

19. Звіт Міністерства економіки про виконання Стратегічного плану діяльності у 2021 році. Київ, 2022. 96 с. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=5ab7e1e4-e9a5-4c0c-b53a-69d1788c327a&tag=ZvitiProDiialnist>

20. Стратегічний план діяльності Міністерства економіки України на 2022-2024 роки. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=8994a235-a0f3-4b25-a42c-45bc7ac034dd&title=StrategichniiPlanDiiialnostiMinisterstvaRozvitkuEkonomiki-TorgivliTaSil'skogoGospodarstvaUkrainiNa2020-2024-Roki-aktualizovanii>

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), “The Constitution of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed 05 Sept 2023).
2. Ustymenko, V.A. Dzhabrailov, R.A. and Kampo, V.M. (2011), *Konstytutsijni zasady ekonomichnoi systemy Ukrainy* [Constitutional foundations of the economic system of Ukraine], Yuho-Vostok, Donetsk, Ukraine, available at: https://www.nas.gov.ua/text/pdfNews/Constitution_economics_book_IEPD_2011.pdf (Accessed 05 Sept 2023).
3. Makonnell, K.R. and Briu, S.L. (1993), *Ekonomyks: pryntsyipy problemy y polityka* [Economics: principles, problems and policies], Khahar-Demos, Kyiv, Ukraine.
4. Hrytsenko, A.A. (2021), “The main economic functions of the state and their transformation in the conditions of globalization”, *Transformatsiia funktsij derzhavy v umovakh hlobalizatsii: zbirnyk tez dopovidej mizhnarodnoi dyskusijnoi platformy* [Transformation of the functions of the state in the conditions of globalization: a collection of abstracts of reports of the international discussion platform], NAN Ukrainy, DU «In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrainy», Kyiv, Ukraine, pp. 8-10, available at: <http://ief.org.ua/docs/scc/19.pdf> (Accessed 05 Sept 2023).
5. Hal'chyn's'kyj, A.S. and Yeschenko, P.S. (2007), *Ekonomichna teoriia* [Economic theory], Vyscha shkola, Kyiv, Ukraine.
6. Danylyshyn, B. (2016), “About tactics of economic development”, available at: http://blogs.lb.ua/bogdan_danylysyn/353627 (Accessed 05 Sept 2023).
7. Heiets', V.M. (2016), “Ukraine's economy: key problems and prospects”, *Zovnishnia polityka i dyplomatiia: tradytsii, trendy, dosvid*, vol. 23, pp. 164-176,

available at: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=econprog_2016_1_3 (Accessed 05 Sept 2023).

8. Heiets', V.M. (2009), *Suspil'stvo, derzhava, ekonomika: fenomenolohiia vzaiemodii ta rozvytku* [Society, state, economy: phenomenology of interaction and development], Kyiv, Ukraine, available at: http://ief.org.ua/docs/mg/Mon_Heyets_2009_W.pdf (Accessed 05 Sept 2023).

9. Svyrediuk, N.P. (2012), “Regarding the formation of directions for the implementation of economic functions of the state in modern society”, *Pravo i suspil'stvo*, vol. 5, pp. 12–16, available at: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2012/5_2012/02.pdf (Accessed 05 Sept 2023).

10. Trofymchuk, O. (2020), “State regulation of economy: theoretical rethinking in the xxi century”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 6, pp. 206-212, available at: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4679&i=35> (Accessed 05 Sept 2023).

11. Hrytsenko, A.A. (2021), “Methodology for studying the transformation of economic functions of the state in the context of globalization”, *Ekonomika Ukrainy*, vol. 7 (716), pp. 5-13, available at: http://economyukr.org.ua/docs/EU_21_07_005_uk.pdf (Accessed 05 Sept 2023).

12. Loschykhin, O.M. (2008), *Ekonomichna funktsiia suchasnoi derzhavy. Teoretyko-pravovi aspekty* [Economic function of the modern state. Theoretical and legal aspects], Lohos, Kyiv, Ukraine.

13. Chechel', O.M. (2009), “Content and functions of the economic policy of the state”, *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, vol. 2, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=28> (Accessed 05 Sept 2023).

14. Dubyns'kyj, I.Yu. (2019), “Classification peculiarities of the state functions”, *Vcheni zapysky TNU im. V.I. Vernads'koho*, vol. 4, no. 30 (69), pp. 7-11, available at: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/4_2019/4.pdf (Accessed 05 Sept 2023).

15. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), Resolution “Regulations on the Ministry of Economy of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-p#Text> (Accessed 05 Sept 2023).

16. Ministry for Development of Economy, Trade and Agriculture of Ukraine (2020), “Strategic plan of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine for 2020-2024”, available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=8994a235-a0f3-4b25-a42c-45bc7ac034dd&title=StrategichniPlanDiialnostiMinisterstvaRozvitkuEkonomiki-TorgivliTaSilskogoGospodarstvaUkrainiNa2020-2024-Roki-aktualizovanii> (Accessed 05 Sept 2023).

17. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), Resolution “National economic strategy for the period up to 2030”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-p#n25> (Accessed 05 Sept 2023).

18. Ivashova, L.M. and Bondarenko, L.I. (2023), “Analysis of the state of institutional reform of public administration and its consequences according to content-functional and organizational criteria”, *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia*, vol. 1 (36), pp. 29-41, available at: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2023/1/5.pdf> (Accessed 05 Sept 2023).

19. Ministry of Economy of Ukraine (2022), “Report of the Ministry of Economy on the implementation of the Strategic Business Plan in 2021”, available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=5ab7e1e4-e9a5-4c0c-b53a-69d1788c327a&tag=ZvitiProDiialnist> (Accessed 05 Sept 2023).

20. Ministry of Economy of Ukraine (2022), “Strategic activity plan of the Ministry of Economy of Ukraine for 2022-2024”, available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=8994a235-a0f3-4b25-a42c-45bc7ac034dd&title=StrategichniPlanDiialnostiMinisterstvaRozvitkuEkonomiki-TorgivliTaSilskogoGospodarstvaUkrainiNa2020-2024-Roki-aktualizovanii> (Accessed 05 Sept 2023).

Стаття надійшла до редакції 15.09.2023 р.